

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Ата-анамен серіктестік: үй мен балабақшадағы эко-әдеттер

ЖАРИЯЛАНДЫ
12.10.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/183297/>**Жолдыбаева Айгуль Насрадиновна**

Тәрбиеші

АННОТАЦИЯ

Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйым мен отбасының серіктестік үлгісі негізінде балалардың экологиялық мінез-құлық нормаларын жүйелі қалыптастырудың жолдары қарастырылады. Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық құжаттары, халықаралық ұйымдардың (UNICEF, OECD) ұсынымдары мен отандық/орыс тіліндегі әдістемелік материалдар талдана отырып, «үй—балабақша—қоғам» үштағанында экологиялық әдеттерді орнықтырудың мазмұны, коммуникация формалары, мониторинг және бағалау тәсілдері негізделеді. Зерттеу нәтижелері ата-анамен әріптестікті педагогтің кәсіби сүйемелдеуі, ортақ экологиялық ережелер, күнделікті тұрмыстық практикалар мен саналы тұтыну дағдылары арқылы іске асыру тиімді екенін көрсетеді. Ұсыныстар бөлімінде балабақшадағы жас ерекшелікке сай экобақылау күнделіктері, үйдегі «жасыл» тұрмыс сценарийлері, ата-аналар клубы мен цифрлық кері байланыс механизмдері сияқты практикалық шешімдер берілген.

Кілт сөздер: ата-анамен серіктестік, мектепке дейінгі тәрбие, экологиялық әдеттер, саналы тұтыну, ерте жастағы даму, мониторинг, коммуникация.

КІРІСПЕ

Ерте балалық шақ – баланың тұлғалық, әлеуметтік-эмоциялық және құндылықтық бағдарларының қалыптасуындағы шешуші кезең, сондықтан дәл осы уақытта табиғатқа жанашыр қатынас, ресурстарды үнемдеу, қалдықты дұрыс басқару сияқты экологиялық әдеттерді сіңіру білім беру жүйесінің де, отбасының да ортақ міндетіне айналады [3]. Қазақстанның мектепке дейінгі білім беру саласындағы мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарында отбасы мен ұйымның өзара әрекеттестігі, тәрбиелік нәтижелерге

бірлескен жауапкершілік қағидасы бекітілген, бұл экологиялық тәрбие бағытындағы серіктестікті құрылымдық негізбен қамтамасыз етеді [1]. OECD-тің ерте жастағы білім беру шолуларында ата-аналардың қатысуы балалардың тұрақты дағдыларды меңгеруін күшейтетіні дәлелденген, ал педагогтерге ата-ананы қолдауға бағытталған кәсіби функциялар жүктелетіні атап көрсетіледі [2], [7]. Осы контексте «үй—балабақша» континуумында экологиялық әдеттерді орнықтырудың моделін ұсыну ғылыми-тәжірибелік маңызға ие.

СЕРІКТЕСТІКТІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ НЕГІЗІ

Ата-анамен серіктестік – мақсаттарды бірлесе қою, рөлдер мен жауапкершілікті айқындау, ортақ көрсеткіштерді келісу және тұрақты кері байланыс арқылы іске асатын педагогикалық өзара әрекеттестік түрі; экологиялық бағытта бұл серіктестік балабақшадағы білім беру мазмұны мен үйдегі тұрмыстық тәжірибені ұштастырып, баланың бірізді мінез-құлық үлгілерін қалыптастырады, сондықтан балабақша әкімшілігі серіктестік регламентін, ақпарат алмасу арналарын (күнделік, мессенджер, ата-аналар отырысы), жылдық экожоспар мен қауіпсіздік талаптарын санитариялық нормалармен сәйкестендіріп бекітуі керек [1], [8]; OECD құжаттары мұндай серіктестікте педагогтің рөлі ата-ананы кәсіби қолдау мен үйдегі оқыту ортасын байытуға бағытталатынын, сондай-ақ ұжымдық жоспарлау мен жүйелі жақсартулардың әсерін күшейтетінін көрсетеді [2].

ҮЙДЕГІ КҮНДЕЛІКТІ ПРАКТИКАЛАР АРҚЫЛЫ ЭКО-ӘДЕТТЕРДІ ОРНЫҚТЫРУ

Үй жағдайында экологиялық әдеттерді қалыптастыру бала үшін мағыналы әрі көрнекі болатын «бірге істеу» форматында жүруі тиіс: таза су мен электрді үнемдеу дағдыларын таймермен ойынға айналдыру; бір рет қолданылатын пластикті азайту үшін қайта пайдаланылатын құтыларды таңдау; қалдықтарды бөлек жинауды түстермен кодтау; ас үйде органикалық қалдықтарды мини-компостқа бөлу; киім-кешек алмасу сәресін ұйымдастыру; саябақтағы серуен кезінде «табиғатқа зиян келтірмеймін» ережелерін қайталау; осындай шағын рәсімдер баланың нейрожелі пластикалы кезеңінде тұрақты мінез-құлыққа айналып, эмоционалдық қолдау мен мадақтаумен нығаяды [3], ал отбасылық экологиялық тәрбиеге арналған орыс тіліндегі әдістемелік ұсынымдар балалардың жас ерекшелігіне сай бақылау, тәжірибе, ойын, еңбек әрекеттерін үйлестірудің тиімді екеніне назар аударады [4], [13].

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ЖҮЙЕЛІ ЭКОБІЛІМ: САБАҚ, ОРТА ЖӘНЕ

РЕЖИМ

Балабақшада экологиялық тәрбие тек тақырыптық сабақпен шектелмей, заттық-кеңістіктік ортаны «жасыл» принциптерге сай қайта құруды, режим сәттерін экодағдымен байытуды, қауіпсіздік пен гигиеналық талаптарды сақтай отырып, балаларды ресурстарды ұқыпты пайдалануға қатыстыруды көздейді: топ бөлмелерінде қалдықтарды сұрыптауға арналған қауіпсіз жәшіктер, су тұтынуды көрнекі бақылау, өсімдік бұрышы мен күтім кестесі, қайта қолданылатын оқу материалдары; Қазақстанның санитариялық ережелері мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың денсаулығын қорғауға қойылатын талаптарды айқындап, кез келген экоқызмет барысында қауіпсіздік нормаларын ұстануды міндеттейді [8], ал жергілікті кәсіби басылымдар мен әдістемелік ресурстар ата-анамен бірлескен іс-шаралар (экосенбіліктер, материалдар көрмесі, шеберлік сыныптар) арқылы баланың тәжірибесін кеңейтуге болатынын көрсетеді [5], [6].

КОММУНИКАЦИЯ МЕН ҚАТЫСУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ: АТА-АНАЛАР КЛУБЫ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ АРНАЛАР

Серіктестікті өміршең ету үшін коммуникация тұрақты, екіжақты әрі деректерге сүйенген болуы шарт: ай сайынғы «Жасыл жұма» ата-аналар клубында педагог қысқа таныстырылым жасап, үйдегі сценарийлермен алмасу, шағын шеберлік сабақ өткізу, ал мессенджерде апта сайынғы чек-лист пен фототілші хабарламалары ата-ананың қатысуын қолдайды; OECD-тің ата-аналық қатысуды зерделейтін шолу материалдары үй мен ұйымдағы біртұтас әрекеттің бала жетістіктеріне ұзақ мерзімді әсерін атап көрсетеді [7], ал қазақстандық тәжірибеде ата-аналармен жұмысты жүйелеу педагогтің отбасына «көшірусіз, толықтыру» қағидасымен кәсіби көмек көрсетуіне негізделеді, бұл отбасының тәрбиелік әлеуетін күшейтіп, ортақ эकोкодекс пен міндеттемелерді қабылдауға мүмкіндік береді [6].

МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ: ЭКОДАҒДЫНЫҢ «КӨРІНЕТІН» КӨРСЕТКІШТЕРІ

Экологиялық әдеттерді бекіту үшін ұйым мен отбасы ортақ, нақты және баланың жасына сай индикаторлармен жұмыс істегені жөн: мысалы, «су кранды өзім жабамын», «құтыларды түстері бойынша саламын», «табиғатта қоқыс тастамаймын», «қағазды екі жаққа пайдаланамын» сияқты бақылауға болатын мінез-құлық көріністері апта сайын педагог-ата-ана бақылау парағында белгіленеді; UNICEF-тің ерте даму жөніндегі материалдары дәл осы кезеңде ми байланыстарының қарқынды қалыптасатынын, қайталанатын позитивті тәжірибелер тұрақты әдетке айналатынын дәлелдейді [3], ал ресей және қазақстандық әдістемелік әзірлемелерде үй мен балабақшадағы жүйелі

тәжірибе, бақылау-тәжірибе, ойындік тапсырмалар, кіші еңбек формалары арқылы экологиялық мәдениеттің бастапқы компоненттері қалыптасатыны көрсетіледі [4], [5].

ҚАЗАҚСТАН КОНТЕКСТІ: СТАНДАРТТАРҒА СӘЙКЕСТІК ЖӘНЕ ҚАУЫМДАСТЫҚ РЕСУРСТАРЫ

Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру стандарты мен салалық бағдарламалық құжаттары ұйымның ата-анамен өзара іс-қимылын жүйелі деңгейде бекітеді, бұл экологиялық тәрбие мазмұнын жергілікті мәдениетпен және қауымдастық инфрақұрылымымен (мектеп кітапханасы, жергілікті парк қызметі, қалдықтарды өңдеу пункттері) байланыстыруға мүмкіндік береді [1], ал OECD Қазақстан бойынша шолуларында педагогтердің ата-анаға кеңес беруі мен қолдау көрсетуі міндет ретінде белгіленіп, ұйымышылық командалық жоспарлау мен көшбасшылықты дамытудың тиімді екені айтылады [2]; орыс тіліндегі кәсіби ресурстар экожобаларды жоспарлау мен ата-анамен жұмыстың формаларын нақтылап, жылдық циклге (ақпараттандыру—қатыстыру—бірлескен әрекет—нәтижені көрсету) бөлудің өз нәтижесін беретінін ұсынады [5], бұған қоса санитариялық нормалармен сәйкестікті қамтамасыз ету, қауіпті материалдармен жұмыс істемеу, балалардың денсаулығын басым қою талаптары өзгеріссіз сақталуы тиіс [8].

ҚОРЫТЫНДЫ

Үй мен балабақша арасындағы серіктестік – баланың экологиялық әдеттерін орнықтырудағы шешуші тетік, себебі бір ортада үйренген мінез-құлық екіншісінде бекітіліп, әлеуметтік қолдау мен эмоционалдық мадақтауға ұласады; бұл үшін ұйым стандарты мен санитариялық нормаларға сүйенген құрылымдық модель, OECD және UNICEF ұсынымдарына негізделген ата-ананы кәсіби сүйемелдеу, коммуникацияның тұрақты цифрлық арналарын қолдану, ал прогресті «көрінетін» индикаторлармен өлшеу қажет [1], [8]; нәтижесінде су мен энергияны үнемдеу, қалдықтарды басқару, табиғатты қорғау мінез-құлқы баланың күнделікті өміріне еніп, отбасылық мәдениеттің бір бөлшегіне айналады, ал қауымдастық деңгейіндегі серіктестік экобілімнің өміршеңдігін арттырады [4], [5], [6].

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

[1] **Қазақстан Республикасындағы білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары** (Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту бөлімі). Adilet. Қолжетімді сілтеме: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669/compare/eng> Adilet

[2] **OECD. Early Childhood Education and Care in Kazakhstan: A Review.** Париж:

OECD Publishing. Қолжетімді PDF:
<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/programmes/edu/eccec/migrate/KAZ-ECEC.pdf>
f OECD

[3] **UNICEF USA. Early Childhood Development (ECD)**. Қолжетімді сілтеме:
<https://www.unicefusa.org/what-unicef-does/childrens-education/early-childhood-development>
unicefusa.org

[4] **Экологическое воспитание детей в семье и ДОУ (методические разработки)**. IRRD Kazakhstan. Қолжетімді PDF:
https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/2023/12/ecology_ru.pdf
irrd.kz

[5] **Экологическое воспитание дошкольников в Казахстане**. MCFR «Образование Казахстана», 09.2025. Қолжетімді сілтеме:
<https://edu.mcfr.kz/article/414-ekologicheskoe-vozpitanie-doshkolnikov> МЦФР Образование

[6] **Ата-аналармен жұмыстарды ұйымдастыру (әдістемелік материал)**.
goo.edu.kz. Қолжетімді сілтеме: <https://goo.edu.kz/blog/view/172/4006> Государственный университет Павлодар

[7] **OECD. Parental involvement - Review education policies (қысқаша шолу)**.
Қолжетімді сілтеме: <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/gpseducation.oecd.org>

[8] **Об утверждении Санитарных правил «Санитарно-эпидемиологические требования к дошкольным организациям и домам ребенка»** (Қазақстан). Adilet.
Қолжетімді сілтеме: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023469> Adilet

*Ескертпе: Мақала мәтінде сілтемелер квадрат жақшадағы нөмірлермен белгіленді.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.